

**BOSHLANG'ICH TA'LIM 4-SINF O'QISH DARSLIGIDA KELTIRILGAN
ERTAK NAMUNALARI ORQALI BOLALARNING NUTQIY
KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH**

Kamalova Nilufar

Navoiy davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

Ilmiy rahbari: f.f.d., (DSc) Ernazarova M.S.

ANNOTATSIYA

Maqolada ta'lim qoraqalpoq tilida olib boriladigan maktablarda boshlang'ich 4-sinf o'quvchilarining O'qish darsligida keltirilgan ertak namunalari orqali ularning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi o'rni hamda bola aqliy faoliyatini, darsni zavqli va qiziqarli o'tish, o'qigan ertagini og'zaki bayon etish orqali to'g'ri nutq yaratishdagi ertaklarning ta'siri tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Ertaklar, nutqiy kompetensiya, og'zaki bayon qilish, aqliy faoliyat.

**НАЧАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ РАЗВИТИЕ УСТНОЙ РЕЧИ ДЕТЕЙ
ЧЕРЕЗ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СКАЗОК В УЧЕБНИКЕ ДЛЯ 4 КЛАССА ПО
ЧТЕНИЮ**

Камалова Нилуфар

Учится на 2 курсе начального образования

Навоийского государственного педагогического института.

Научный руководитель: д.ф.н., (DSc) Эрнazarova M.C.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается роль учащихся начальных классов в развитии их речевых компетенций на примерах сказок в учебнике, а также мыслительная деятельность ребенка, веселое и интересное занятие, прочитанный рассказ влияние сказок на анализировалось правильное формирование речи посредством устного рассказа.

Ключевые слова: Сказки, вербальная компетенция, устное изложение, мыслительная деятельность.

**PRIMARY EDUCATION DEVELOPMENT OF CHILDREN'S SPEAKING
SKILLS THROUGH THE USE OF FAIRY TALES IN THE TEXTBOOK FOR
4TH GRADE READING**

Kamalova Nilufar

2nd year student of Primary Education ,
Navoi State Pedagogical Institute

Supervisor: Doctor of Philology (DSc) Ernazarova M.S.

ABSTRACT

The article discusses the role of primary school students in the development of their speaking competencies through the examples of fairy tales in the textbook, as well as the child's mental activity, a fun and interesting lesson, the story read. the effect of fairy tales on correct speech formation through oral narration was analyzed.

Keywords: *Tales, verbal competence, oral presentation, mental activity.*

KIRISH

Katta yoshdagi odamlarning bolalikdan qolgan eng yorqin xotiralari beixtiyor ertaklar, ertak qahramonlari, ertak syujetlari bilan bog'lanib ketadi. Chunki otabobolarimiz, ota-onalarimiz azaldan farzandlariga ertaklar, she'rlar, hikoyalar aytib berib, undagi ijobiy xususiyatlar bilan tarbiyalab kelishgan. Bolalar yoshligidan boshlab bu janr bilan tanish bo'lganligi sababli ertaklardagi voqealar, qahramonlar bola xotirasida butun umrga muhrlanib qoladi. Shu yo'sinda bebaho xalq og'zaki ijodi namunalarimiz unitilmasdan avloddan avlodga meros bo'lib xalqimiz orasida saqlanib qoladi. Ertaklar bolalarni faqatgina tarbiyalab qolmasdan, bolalar lug'at boyligini, so'zlarni nutqda to'g'ri qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirsa, tez aytish va maqollar esa bolalarning so'zlarni tez va to'g'ri talaffuz qilishga o'rgatib keladi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Boshlang'ich ta'limning o'qish darsliklarida xalq ertaklariga keng o'rin berilgan. Chunki ertaklardagi qiziqarli sujet, voqealar rivojida yuz beradigan tasodiflar, qahramonlarning ko'tarinki ruh bag'ishlaydigan jasorati, tadbirkorligi, eng mushkul damda ham aqliy topqirlik bilan harakat qilishlari o'quvchini maftun etadi¹. Buni boshlang'ich ta'lim o'qish darsliklari misolida ko'rishimiz mumkin. Masalan, 4-sinf o'qish darsliklarida ham „Ertaklar yaxshilikka yetaklar“ bo'limida bir necha ertak namunalari ham keltirib o'tilgan. 4-sinf boshlang'ich ta'limning eng katta sinfi bo'lganligi uchun ham boshlang'ich ta'limga mos ammo mazmuni murakkabroq bo'lgan ertaklar keltiriladi. Masalan, 4-sinf o'qish darsligida „Aqilli chol“² ertagi berilgan. Bu ertak shu paytgacha bolalar o'qib o'rgangan ertaklardan ancha farq

¹ Ernazarov G'. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi. Toshkent: Ilm ziyo, 2012. – B. 55.

² Berdimuratov E., Pirniyazov J., Allanazarov Q., Uspanova J. Oqiw kitabi uliwma orta bilim beriw mekteplerinin' 4-klasi ushun sabaqliq. – No'kis: Qaraqalpaqstan, 2017. – B. 50.

qiladi. Sababi 4-sinfgacha bolalar faqat hayvonlarga bog'liq, sodda masalali, bayon qilish tili oddiy va ertaklardagi yovuzlikning eng oddiy ko'rinishlari bilan tanish bo'lgan. Endilikda esa bolalar yoshi bilan bog'liq o'tiladigan mavzular ham ancha murakkablashadi. Buning isboti sifatida mazkur ertak misolida ko'rishimiz mumkin. Ushbu ertakda podshoning xalqiga qilgan zulmliklari, nuroniy va kasalmand insonlarni hurmat qilish o'rniga ularni befoyda, kasalmand deb o'z farzandlariga tiriklay ko'mishga majbur qilishlari, buyruqni bajarmaganlarga qat'iy jazo belgilangani haqida, o'zga davlat bostirib kelgan paytda xalqning qiynalishi, davlat qulayotgan bir davrda podsho xalqdan yordam so'rashga majbur bo'lib, xalqiga yuzlanganda o'zi o'linga mahkum qilgan yoshi ulug' Salau ismli chol yordam berib xalqini o'zga podsho zulimidan qutqarib qolishi haqida so'z etilgan. Ertak syujetidan ko'rinib turganidek, oldingi o'tilgan ertaklardan mazmuni, so'z boyligi, ta'sirchanligi bilan ancha farq qiladi. Shu yo'nalish bilan boshlang'ich ta'lim o'quv da'sturlari murakkablashib borishda davom etaveradi. Yuqori sinf o'quv dasturlarida ertaklar o'rnini endilikda dostonlar, hikoyalar, katta hajmdagi muallifli ertaklar egallay boshlaydi.

4-sinf o'qish darsligida qoraqalpoq xalq ertaklaridan tashqari yana qirg'iz xalq ertagi hisoblangan „Do'stlik ulug' baxt“³ nomli ertak ham berilgan. Ertak hajmi kichik bo'lishiga qaramastan chuqur ma'noga ega. Ertakda donishmand cholning bir-birini hurmat qilmaydigan yettita farzandini tarbiyalashi, bir umrlik unutilmas saboq berishi mohirlik bilan tasvirlan. Ertak bilan tanishib bo'lgach darslikda qoraqalpoq xalq maqollaridan ertak mazmuniga bog'liq bir nechta namunalar keltirilgan. Bu, albatta, bolalar bilimni yana ham mustahkamlaydi, lug'at boyligiga yangi so'zlarni qo'shadi, maqollarni yod olish bilan o'z nutqining ta'sirchanligini oshiradi.

XULOSA

Bolalar nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish, jamoa oldida o'z fikrini to'g'ri ifodalashga o'rgatish maqsadida o'qituvchi rahbarligida sinfda yoki tadbirlarda sahnali ko'rinish sifatida ushbu ertakni olib chiqish mumkin. Bu albatta qiziquvchan, aktiv va harakatchan boshlang'ich ta'lim bolalari ruhiyatiga, aqliy faoliyatiga ijobiy ta'sir o'tkazadi. 4-sinf o'quvchilari sahnalashtirishdan tashqari yana so'zlab berish, o'qigan ertak mazmunini o'qituvchisi va sinfi oldida bema'lol gapirib berishni ham uddalashi kerak. Yuqorida atab o'tilganidek, ertaklarning bolalar bilim olishida,

³ Berdimuratov E., Pirniyazov J., Allanazarov Q., Uspanova J. Oqiw kitabi uliwma orta bilim beriw mekteplerinin' 4-klasi ushun sabaqliq. – No'kis: Qaraqalpaqstan, 2017. – B. 57.

---

ko'ngildagidek yaxshi tarbiyalanishida, nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirishda alohida o'rin egallaydi.

REFERENCES

1. Ernazarov G'. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi. Toshkent: Ilm ziyo, 2012. – B. 55.
2. Berdimuratov E., Pirniyazov J., Allanazarov Q., Uspanova J. Oqiw kitabi uliwma orta bilim beriw mekteplerinin' 4-klasi ushun sabaqliq. – No'kis: Qaraqalpaqstan, 2017. – B. 50.
3. Berdimuratov E., Pirniyazov J., Allanazarov Q., Uspanova J. Oqiw kitabi uliwma orta bilim beriw mekteplerinin' 4-klasi ushun sabaqliq. – No'kis: Qaraqalpaqstan, 2017. – B. 57.